

УДК 378.147.001

UDC 378.147.001

DOI: [10.31475/ped.dys.2022.33.12](https://doi.org/10.31475/ped.dys.2022.33.12)

ЛЮДМИЛА КУСЯК,

викладач

(Україна, Хмельницький, Національна академія

Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького,

вул. Тараса Шевченка, 46)

LIUDMYLA KUSIAK,

Lecturer

(Ukraine, Khmelnytskyi, National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine named

after Bohdan Khmelnytskyi,

Taras Shevchenko St., 46)

ORCID: [0000-0001-9794-0506](https://orcid.org/0000-0001-9794-0506)

Формування гендерної культури майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі професійної підготовки як педагогічна проблема

Formation of Gender Culture of Future Border Guard Officers in the Course of Their Professional Training as a Pedagogical Problem

Стаття присвячена вивченню теоретичних та практичних особливостей формування гендерної культури майбутніх офіцерів-прикордонників в процесі їх професійної підготовки. Визначено, що в контексті трансформації системи освіти України, як невід'ємної частини європейської та євроатлантичної інтеграції, неабиякої значущості набуває питання інтеграції гендерної складової в освітні процеси закладів вищої освіти, створення необхідних педагогічних умов для формування гендерної культури здобувачів вищої освіти. В статті обговорено необхідність та актуальність дослідження формування гендерної культури в закладі вищої освіти із специфічними умовами навчання, з'ясовано суперечності, які існують між теорією і практикою педагогічної діяльності та запропоновано педагогічні інструменти, які необхідно реалізувати в ході наукового дослідження для досягнення його мети.

Ключові слова: *гендер; гендерна культура; гендерна освіта; гендерно-чутливе середовище, професійна підготовка, майбутні офіцери-прикордонники.*

The educational system of Ukraine has been under significant changes recently. The transformations are largely determined by the full-scale Russian invasion of Ukraine that has also streamlined the European and NATO integration processes in the country. Being a democratic society, Ukraine seeks to share principles and standards based on gender equality and non-discrimination. Therefore, we have defined that it is vital to study the means necessary to overcome gender stereotypes, integrate gender responsive content in educational processes and create gender sensitive educational environment. This would contribute to introducing effective forms and methods required to forge gender culture of future border guard officers. Based on the analysis of scientific views of national and international scientists, the article focuses on the need and importance of studying the problem of the formation of gender culture in a higher military educational establishment. National Academy of the State Border Service of Ukraine named after Bohdan Khmelnytsky is a unique border guard higher military educational institution in Ukraine where future border guard officers are trained to detect, identify and combat security threats at the border, especially while ensuring the protection of human rights and freedoms of border crossers.

Taking into account that the formation of gender culture of the future border guard officers in the course of their professional training is a pedagogical problem, we offer some steps to tackle the problem. Moreover, the article gives a comprehensive overview on how the obtained results are to be applied in practice. It is anticipated to create an elaborate cycle of classes for English Language Learning Course based on interactive forms and methods of teaching gender responsive content. We aim to involve cadets into research and educational activities so that they could learn more about the nature of gender-related issues, be able to tackle such issues if they occur and participate in advancing the policy of gender equality and nondiscrimination among their peers, etc.

Keywords: *gender; gender culture; gender education; gender sensitive environment, professional training, future border guard officers.*

Вступ / Introduction. Реалізація стратегічного курсу України на набуття повноправного членства в Європейському Союзі (далі – ЄС) та в Організації Північноатлантичного договору (далі – НАТО) нині є одним з пріоритетних напрямків розвитку українського суспільства. Виклики з якими стикається Україна сьогодні підкреслюють потребу в посиленні європейської та євроатлантичної співпраці з метою відсічі та стримування збройної агресії Російської Федерації проти України, протидії загрозам пов'язаними з повномасштабним вторгненням на територію України. Динаміка процесів, які відбуваються в державі в цілому та в прикордонній сфері зокрема, загрози та виклики на державному кордоні, гостра необхідність в реформуванні відомства за стандартами НАТО та впровадження в прикордонний простір політики інтегрованого управління кордонами в значній мірі визначають напрямки подальшого розвитку Державної прикордонної служби України (далі – ДПСУ) (Балендр, 2011). Саме тому, з метою комплектування відомства вмотивованим, професійним та освіченим особовим складом важливою є трансформація системи професійної підготовки з урахуванням кращих світових практик і сучасних вимог до професійної діяльності фахівців охорони кордону (Балендр, 2018; 2020).

Для приведення відомства у відповідність до міжнародних стандартів, просування та реалізації ідеології рівності, в ДПСУ необхідно створити та забезпечити реалізацію політики гендерного балансу в питаннях, що стосуються умов проходження військової служби, здобуття вищої військової освіти, професійного розвитку та кар'єрного росту персоналу – таким чином створюючи передумови для ефективного формування гендерної культури нового покоління офіцерів-прикордонників.

Мета та завдання / Aim and Tasks. Метою статті є узагальнити існуючі теоретичні підходи та практичні аспекти формування гендерної культури майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі професійної підготовки та визначити напрямки впровадження гендерної компоненти в вищому військовому навчальному закладі.

Методи / Methods. Для досягнення мети статті нами було використано такі методи дослідження як аналіз, систематизація та узагальнення науково-методичної літератури, фахових періодичних видань та наукових публікацій, дисертаційних робіт для обґрунтування теоретичних положень формування гендерної культури майбутніх офіцерів-прикордонників; синтез, порівняння та спостереження в практичній діяльності прикордонного вишу.

Результати / Results. Впровадження європейських та євроатлантичних стандартів та вимог потребує значної трансформації усіх соціальних установ та процесів, втілення та розвиток принципів демократичного суспільства та викорінення будь-яких форм дискримінації, зокрема й гендерних на всіх етапах і рівнях реалізації політичного курсу країни, соціальних та інших програм і проєктів. У цьому контексті важливе місце у вихованні гендерно-компетентного суспільства займає система освіти як вагомий чинник формування свідомості (Васильченко, 2008).

Необхідність трансформації системи освіти визначено в законодавчих та нормативно-правових актах України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій (2011), «Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки» (2022), «Про затвердження Концепції трансформації системи військової освіти» (2022), «Про схвалення Стратегії інтегрованого управління кордонами на період до 2025 року» (2019), «Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» (2019), «Про схвалення Стратегії впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року та затвердження операційного плану заходів на 2022-2024 роки з її реалізації» (2022), «Про затвердження Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2025 року» (2020) та інших нормативно-правових актах, що регулюють питання розвитку освіти в Україні. Так, Стратегія забезпечення державної безпеки (2022), Національна Стратегія інтегрованого управління кордонами, основні напрями діяльності та подальшого розвитку ДПСУ підкреслюють важливість імплементації провідних світових практик та досвіду в прикордонному відомстві, в тому числі запровадження досвіду з питань дотримання прав людини та гендерної рівності (Balendr, 2020).

В результаті аналізу наукових джерел та педагогічної практики професійної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників виявлено суперечності між:

потребою українського суспільства в розвитку особистості сучасного офіцера-прикордонника в умовах євроатлантичної інтеграції із високим рівнем сформованості гендерної культури та недостатньою ефективністю системи освіти у вищих військових навчальних закладах (далі – ВВНЗ) щодо забезпечення цих вимог;

потребою у формуванні позбавлених стереотипів та упереджень фахівців з охорони кордону і недостатнім рівнем розробленості у ВВНЗ форм і методів формування у майбутніх офіцерів-прикордонників сучасних гендерних компетентностей, орієнтованих на реалізацію принципів рівних прав і можливостей жінок та чоловіків у специфічному середовищі військового підрозділу;

необхідністю організації в прикордонному виші цілеспрямованого та всеохоплюючого

освітнього процесу з формування гендерної культури майбутніх офіцерів-прикордонників і відсутністю науково-обґрунтованих педагогічних умов такого процесу;

усвідомленою необхідністю формування гендерної культури майбутніх офіцерів ДПСУ у процесі професійної підготовки та недостатньою готовністю науково-педагогічних працівників до створення гендерно-чутливого освітнього середовища у ВНЗ.

Незважаючи на те, що дослідженню проблеми гендерної рівності у галузі вищої освіти приділяється чимала увага, потребують додаткового вивчення та вирішення питання створення та впровадження ефективних механізмів формування гендерної культури персоналу ДПСУ, в першу чергу майбутніх офіцерів-прикордонників. Посилують актуальність теми дослідження також й недостатній рівень її теоретичної розробленості та практичної імплементації, а також необхідність подолання виявлених суперечностей. Таке дослідження повинне охоплювати теоретичне обґрунтування й експериментальну перевірку результативності педагогічних умов формування гендерної культури майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі професійної підготовки.

З метою вирішення зазначеної проблеми вбачаємо необхідним реалізувати такі завдання:

з'ясувати ступінь розробленості проблеми у вітчизняній і зарубіжній педагогічній теорії та практиці, уточнити сутність базових понять дослідження;

розкрити сутність, зміст і структуру гендерної культури майбутніх офіцерів-прикордонників та особливості її формування у ВНЗ;

визначити критерії, показники та схарактеризувати рівні сформованості гендерної культури майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі їх професійної підготовки у ВНЗ;

обґрунтувати педагогічні умови та розробити структурно-функціональну модель формування гендерної культури майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі професійної підготовки;

експериментально перевірити результативність педагогічних умов формування гендерної культури майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі професійної підготовки;

розробити методичні рекомендації науково-педагогічним працівникам щодо формування гендерної культури майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі професійної підготовки.

Відтак, практичне значення одержаних результатів полягатиме в розробці та апробації методичного забезпечення формування гендерної культури майбутніх офіцерів ДПСУ, зокрема розробці циклу занять до навчальної дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням» оснований на інтерактивних формах та методах викладання гендерної тематики іноземною мовою, а також розробці рекомендацій щодо формування гендерної культури майбутніх офіцерів-прикордонників (інтерактивних форми навчання, сценаріїв рольових ігор, кейсів, веб-квестів для формування гендерної культури майбутніх офіцерів-прикордонників).

Також необхідним вважаємо створення та розвиток на базі Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького (далі – НАДПСУ) курсантського дискусійного клубу «Gelance (Gender Balance)». Діяльність клубу має організовуватися та реалізовуватися за трьома основними напрямками: теоретично-правовому, соціально-психологічному та іншомовному. Перший напрям передбачає отримання курсантами знання про гендер, гендерну політику, законодавство, що регулює гендерні відносини та правові аспекти реалізації гендерної рівності у світі, державі, відомстві та прикордонному виші. Друга складова такого виду позааудиторної роботи має на меті навчити майбутніх офіцерів-прикордонників бути впевненими у собі, аналізувати власні переживання, вчинки, роздуми і потреби через призму соціальних гендерних ролей, диференціювати відповідні гендерні ролі та образи, а також усвідомлювати та аналізувати життєві обставини у яких живуть чоловіки та жінки з метою створення сприятливого гендерно-чутливого середовища в прикордонному виші для формування та розвитку гендерної ідентичності майбутнього офіцера-прикордонника.

Поряд з правовими та соціально психологічними аспектами підготовки учасників та учасниць клубу до комунікації важливе місце займає також їх іншомовна підготовка. Обравши іноземну мову (англійську) як засіб формування гендерної культури майбутніх офіцерів-прикордонників ми маємо на меті розширити можливості клубу, навчаючи учасників працювати з іншомовними публікаціями, дослідженнями, нормативно-правовими джерелами, художньою літературою, які розкривають проблеми гендерної рівності, толерантності та недискримінації; а також брати участь в заходах міжнародного та національного масштабу з метою популяризації ідей гендерної рівності, обміну практичним досвідом впровадження гендерної компоненти в освітні програми, тощо. Діяльність дискусійного клубу «Gelance (Gender Balance)» має організовуватися на постійній основі та передбачати щотижневі тематичні зібрання, які мають відбуватися у формі бесід, дискусій, диспутів, дебатів, обговорення конкретних кейсів пов'язаних з гендерно-зумовленим насильством, дискримінацією за ознакою статі та гендерною нерівністю, психологічними тренінгами та рольовими іграми спрямованими на формування гендерної ідентичності, руйнування будь-яких стереотипів та упереджень.

Обговорення / Discussion. Аналіз наукових джерел дав змогу дійти висновків про те, що проблему формування професійної компетентності досліджено науковцями у різних аспектах. Так, формування гендерної культури аналізували Дж. Гор, С. Джексон, Г. Жиру, Л. Колберг, П. Мак-Ларен, Ж. Піаже, П. Фрейре та інші. М. Ейхлер, Х. Банерджі, Л. Бріскін вивчали динаміку розвитку здобувачів вищої освіти під час вивчення гендерних курсів та особливості впровадження гендерного знання в освітню практику. Розвиток, зміст і практику викладання гендерних курсів досліджували К. ван Даель, К. Райс, Р. Пірсон, К. Сайд та інші. У вітчизняній науці теоретичні аспекти формування та розвитку гендерної культури студентів привертають увагу М. Воровки, Г. Лактіонової, Л. Міщик; тоді як практичні аспекти соціально-педагогічної роботи з гендерної соціалізації молоді знайшли своє відображення у працях О. Безпалько, І. Трубавіної, С. Харченко, О. Васильченко. Проблеми інтеграції гендерного підходу в систему вищої освіти вивчали вітчизняні науковці: Т. Голованова, Т. Дороніна, Н. Кічук, В. Кравець. Л. Булатова, Т. Дороніна, І. Жеребкіна, О. Луценко, М. Пірен чимало уваги приділили дослідженню засобів розвитку гендерної культури в закладах вищої освіти. Реалізацію гендерного підходу в освітній практиці зарубіжних країн проаналізовано в працях М. Зубілевич, Л. Ковальчук, Н. Лавриченко, Л. Лушпай та ін. Теоретичні, правові та практичні основи забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків та інтегрування гендерної рівності в освітні практики сектору безпеки і оборони України розкрито в напрацюваннях О. Волобуєвої, А. В'яткіної, С. Ганаби, О. Гончаренко, О. Гущина, В. Зьолки, Н. Камінської, Г. Каракуркчі, Л. Компанцевої, Л. Кривець, О. Критенко, К. Левченко, Р. Мусевича, Г. Сухоради, М. Чеховської та інших. Практичним аспектам професійної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників присвячено низку робіт А. Балендра, О. Діденка, І. Блощинського, О. Торічного. Особливості професійної підготовки фахівців прикордонних відомств країн Європейського Союзу та інтеграція європейських освітніх практик в освітньо-професійні програми прикордонного вишу України стали предметом дослідження А. Балендра. Різноманітні аспекти формування культури майбутніх офіцерів-прикордонників розкрито в працях Ю. Балашова (економічна культура), І. Почекаліна, (професійна культура), Н. Калинюк (інформаційна культура), В. Райка, С. Совви (правова культура), О. Бабіч (комунікативно-дискурсивна культура).

У зв'язку зі специфікою дослідження окремої уваги заслуговують науковці, які досліджували гендер в військовій сфері. Так, на думку Б. Балон та О. Сассон-Леві потребують особливої уваги практичні аспекти інтеграції гендерної складової в професійну військову освіту, створення та впровадження гендерно-спрямованого контенту (Sasson-Levy, O., 2007). У той же час, І. Фоліант та М. Ліндберга підкреслюють важливість гендерного навчання державних посадових осіб, дипломатів, співробітників поліції й оборони, а також проблем інтеграції гендерної перспективи у військове навчання і підготовку в мережі навчальних закладів ЄС, НАТО (Lindberg, M., & Foliant, Y., 2016). Теорію і практику навчання дорослих та особливості трансформаційного навчання у викладенні гендерних аспектів вивчали І. Лисичкіна, А. Хільденбранд і К. Рейд-Мартінес. Однак Т. Гайсс, Г. Роман вважають, що в умовах цифровізації важливо досліджувати ефективні технології викладання гендерної тематики, перспективи, можливості, труднощі та обмеження викладання та впровадження гендерних підходів в дистанційне навчання. Суттєве значення мають праці Р. Граймс та Л. Кварвінг, які досліджували гендерну динаміку в конфлікті та в мирі, забезпечення гендерного підходу у воєнних діях за допомогою освіти, популяризації й досліджень. Окремі науковці розвивають погляди на впровадження активних методів навчання для викладання гендерних аспектів в армії: В. Левомма, І. Лисичкіна, А. Хільденбранд, В. Браун, тощо (Brown, V., 2021).

Поряд з цим, суттєве значення мають праці провідних європейських вчених, які досліджували проблеми та перспективи розвитку системи професійної підготовки персоналу прикордонних відомств ЄС (І. Залітіс, І. Арбідане, Я. Павлович, М. Спріджанс, А. Лобанов, В. Покуле, А. Льєпіньш, тощо). Принципи розвитку та просуванню спільного розуміння фундаментальних прав, дотримання принципу гендерної рівності серед усієї спільноти прикордонників Європейського Союзу висвітлено у працях А. Деметріу, К. Солер, А. Ігюнгор, А. Сільвестрі, Й. Мінкова, І. Арнаез, М. Сілка та інші.

Водночас проблема формування гендерної культури майбутніх офіцерів-прикордонників в процесі професійної підготовки не була предметом комплексного дослідження, її недостатньо висвітлено у психолого-педагогічних дослідженнях вітчизняних і зарубіжних вчених. Зокрема потребують уточнення сутність, зміст і структура поняття «гендерна культура майбутніх офіцерів-прикордонників», критерії, показники та рівні її сформованості, а також обґрунтування педагогічних умов її ефективного формування під час професійної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників.

Висновки / Conclusions. Підсумовуючи, відзначимо, що результати проведеного дослідження

підкреслюють важливість рівня сформованості гендерної культури майбутніх офіцерів-прикордонників для ефективної організації їх оперативно-службової та повсякденної діяльності в органах та підрозділах охорони кордону. Саме тому, в нашому розумінні формування гендерної культури майбутніх офіцерів-прикордонників виступає як педагогічна проблема, вирішення якої можливе шляхом впровадження гендерної компоненти в освітні програми, використання новітніх форм і методів викладання. Варто підкреслити, що саме освіта є ефективним інструментом для трансформації раніше сформованих дискримінаційних гендерних стереотипів та розвитку потенціалу особистості майбутніх офіцерів-прикордонників. Напрямами подальшого розвитку наукового дослідження ми вбачаємо розробку ефективних механізмів поширення знань про гендерну культуру серед курсантів та науково-педагогічного персоналу НАДПСУ, створення необхідних педагогічних умов для формування гендерної культури майбутніх офіцерів-прикордонників, що зокрема передбачає засвоєння моделей поведінки для забезпечення конструктивного діалогу, співпраці, подолання гендерних стереотипів у процесі професійної підготовки ВВНЗ.

Список використаних джерел і літератури:

- Балендр, А. В.** (2011). Формування готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до вирішення конфліктних ситуацій (*Doctoral dissertation, АВ Балендр*) [in Ukrainian]
- Балендр, А.** (2018). Уніфікована програма базового рівня для підготовки фахівців з охорони кордону країн Європейського Союзу. Педагогічний Дискурс, (25),17-21 [in Ukrainian].
- Балендр, А.** (2020). Професійна підготовка фахівців з охорони кордону в країнах Європейського Союзу: теорія і практика: монографія. Хмельницький: Вид-во НАДПСУ [in Ukrainian].
- Васильченко, О. І.** (2008). Формування гендерної культури студентів університету як предмет і об'єкт дослідження. Вісник Запорізького національного університету, 1, 48-52 [in Ukrainian].
- Про освіту.* Закон України від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII. [in Ukrainian].
- Про трансформацію системи військової освіти.* Постанова КМУ від 15 грудня 1997 року №1410 [in Ukrainian].
- Brown, V. A. R.** (2021). Integrating gender and cultural perspectives in Canada's Professional Military Education: transforming military culture through informed leadership (Doctoral dissertation, Carleton University) [in English].
- Lindberg, M., & Foliant, Y.** (2016). Gender education and training in the military. DCAF and PfPC, Teaching Gender in the Military: A Handbook (Geneva: DCAF and PfPC, 2016), 76. [in English].
- Sasson-Levy, O., & Amram-Katz, S.** (2007). Gender integration in Israeli officer training: Degendering and regendering the military. Signs: Journal of Women in Culture and Society, 33(1), 105-133. [in English].
- Soroka, O., Kalaur, S., & Balendr, A.** (2020). Monitoring of Corporate Culture Formation of Specialists of Social Institutions. Postmodern Openings/Deschideri Postmoderne, 11 [in English].

References:

- Balendr, A. V.** (2011). Formuvannya hotovnosti maibutnykh ofitseriv-prykordonykiv do vyrishennia konfliktnykh sytuatsii [*The formation of future border officers readiness for conflict situation solution*] Extended abstract of candidate's thesis. [in Ukrainian]
- Balendr, A.** (2018). Unifikovana prohrama bazovoho rivnyia dlya pidhotovky fakhivtsiv z okhorony kordonu krayin Yevropeys' koho Soyuzu [*Common Core Curriculum for Border Guard Basic training in the European Union*]. *Pedagogichnyi Dyskurs*, 25, 17-21. [in Ukrainian].
- Balendr, A.** (2020). Profesiyna pidhotovka fakhivtsiv z okhorony kordonu v krayinakh Yevropeys'koho Soyuzu: teoriya i praktyka: monohrafiya [*Professional training of border guards in the countries of the European Union: theory and practice: monograph*]. Khmelnytsky: NADPSU Publishing House. [in Ukrainian].
- Vasylchenko, O. I.** (2008). Formuvannya hendernoï kultury studentiv universytetu yak predmet i ob'iekt doslidzhennia. [*Formation of university students gender culture as a research object*]. *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu*, 1, 48-52. [in Ukrainian].
- Zakon Ukrainy «Pro osvitu» №2145-VIII.* [*Law of Ukraine on Education no. 2145-VIII*] (2017, 5 September) [in Ukrainian].
- Postanova KМУ Pro transformatsiiu systemy viiskovoi osvity №1410.* [*Decree of Cabinet of Ministers of Ukraine on Transformation of Military Education System no. 1410*] (1997, 15 December) [in Ukrainian].
- Brown, V. A. R.** (2021). Integrating gender and cultural perspectives in Canada's Professional Military Education: transforming military culture through informed leadership (Doctoral dissertation, Carleton University) [in English].
- Lindberg, M., & Foliant, Y.** (2016). Gender education and training in the military. DCAF and PfPC, Teaching Gender in the Military: A Handbook (Geneva: DCAF and PfPC, 2016), 76. [in English].
- Sasson-Levy, O., & Amram-Katz, S.** (2007). Gender integration in Israeli officer training: Degendering and regendering the military. Signs: Journal of Women in Culture and Society, 33(1), 105-133. [in English].
- Soroka, O., Kalaur, S., & Balendr, A.** (2020). Monitoring of Corporate Culture Formation of Specialists of Social Institutions. Postmodern Openings/Deschideri Postmoderne, 11 [in English].

Дата надходження статті: «24» листопада 2022 р.

Стаття прийнята до друку: «22» грудня 2022 р.

Кусяк Людмила – викладач кафедри іноземних мов Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

Kusiak Liudmyla – Lecturer of the Department of Foreign Languages of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine named after Bohdan Khmelnytskyi

Цитуйте цю статтю як:

Кусяк, Л. (2022). Формування гендерної культури майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі професійної підготовки як педагогічна проблема. *Педагогічний дискурс*, 33, 87–92. doi: [10.31475/ped.dys.2022.33.12](https://doi.org/10.31475/ped.dys.2022.33.12).

Cite this article as:

Kusiak, L. (2022). Formation of Gender Culture of Future Border Guard Officers in the Course of Their Professional Training as a Pedagogical Problem. *Pedagogical Discourse*, 33, 87–92. doi: [10.31475/ped.dys.2022.33.12](https://doi.org/10.31475/ped.dys.2022.33.12).